

УДК 502.171(477.8-751.3)

Беспалько Р. І., к.б.н., доц., Ярова Ю. О., здобувач

(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці)

СТАН ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

В статті висвітлено нинішній стан природно заповідного фонду (далі ПЗФ) в Карпатському регіоні та динаміка зростання площ об'єктів ПЗФ до європейських стандартів. Ми розрахували показник заповідності на досліджуваній території. Виходячи з цього, дійшли висновку, що показник заповідності в межах Карпатського регіону відповідає загальнодержавним нормам європейських країн. Відповідно до Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 р. ці показники зростатимуть. Крім того, нами розглянуто структуру та розподіл об'єктів ПЗФ Карпатського регіону за категоріями та адміністративними одиницями. Ми проаналізували національні природні парки (далі НПП), які було засновано в період 2009-2010 рр. в Карпатському регіоні.

***Ключові слова:* природно-заповідний фонд (ПЗФ), Карпатський регіон, заповідна справа, показник заповідності, заповідники, національні природні парки (НПП).**

ПЗФ України є національним надбанням народу України та невід'ємною частиною Всесвітньої природної та культурної спадщини.

У результаті реалізації державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища за роки незалежності площі заповідних земель України зросла майже вдвічі, переважно завдяки створенню національних і регіональних ландшафтних парків. Наразі до складу ПЗФ входить понад 8 тисяч об'єктів загальною площею 3,3 мільйона га, що становить 6,05% території держави. Розвиток національної мережі територій та об'єктів ПЗФ наближається до світових тенденцій.

Проте частка ПЗФ в загальній площі території України, різноманіття видів природних ландшафтів, їхнє розміщення по території країни не повною мірою відповідають міжнародним стандартам [4].

Попри збільшення площі ПЗФ, вона в Україні є недостатньою. Площа заповідних земель в Європі на одну людину становить близь-

ко 2220 м², а в Україні – 570 м².

Інша ситуація спостерігається в Карпатському регіоні, зокрема в Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Чернівецькій областях.

Частка площ ПЗФ від площ адміністративних одиниць («показник заповідності») в Карпатському регіоні досить високий. Зокрема, найменший показник у Львівській області – 5,2%. Показники інших областей наступні: Чернівецька – 12,5%, Івано-Франківська – 14,0%, Закарпатська – 12,2%. Для прикладу, в більшості країн Європейського Союзу відсоток заповідних об'єктів – не менше 10-15% від площі держави. Для порівняння найменші показники заповідності в інших областях України: Вінницька 0,9%, Дніпропетровська 1,1%, Київська 1,1% [5].

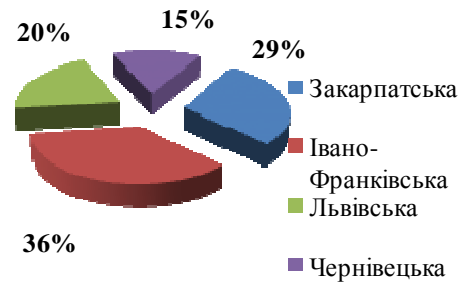

Рис. 1. Площа ПЗФ в областях Карпатського регіону

Таблиця 1

Динаміка площі ПЗФ Карпатського регіону до 2020 року

Адміністративно-територіальна одиниця	Площа ПЗФ станом на 01.01.12, тис. га	Площа ПЗФ станом на 01.01.12, у відсотках від площі адміністративно-територіальної одиниці	Площа ПЗФ на 2020 рік, тис. га	Площа ПЗФ на 2020, у відсотках від площі адміністративно-територіальної одиниці
Закарпатська	156,0	12,2	293,3	23
Івано-Франківська	194,6	14,0	348,2	25
Львівська	113,4	5,2	283,8	13
Чернівецька	101,4	12,5	161,9	20
Всього по Карпатському регіону	565,4	11,0	1087,2	20,3

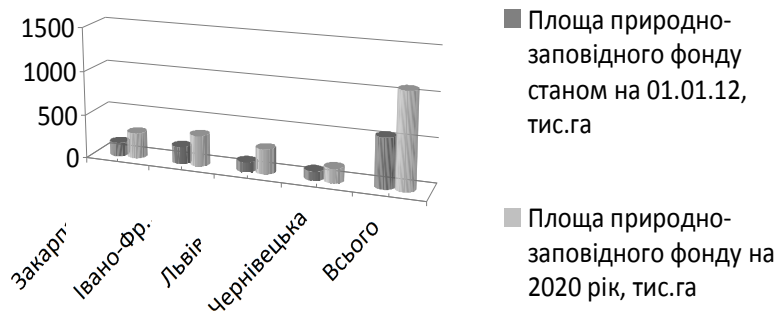

Рис. 2. Динаміка площі ПЗФ

Відповідно до Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 р. ці показники зростатимуть.

Слід відмітити, що в період 2009-2010 рр. засновано 6 НПП на досліджуваній нами території.

В Закарпатській області, Іршавському районі в 2009 році засновано НПП «Зачарований Край». Загальна площа парку 6101 га. До складу парку входять такі об'єкти ПЗФ України загальнодержавного значення: геологічний заказник «Зачарована долина» та гідрологічна пам'ятка природи «Болото «Чорне Багно» («Чорні багна»).

У 2009 році біля с. Путила Чернівецької області засновано «Черемоський НПП», площа якого 7117,5 га. На території парку під державною опікою перебувають 44 види рідкісних рослин, понад 120 видів хребетних та 5 тисяч безхребетних тварин. До складу території парку входять заказники ПЗФ України: «Чорний Діл», «Молочнобратацький карстовий масив», «Білий потік».

Водночас створено НПП «Північне Поділля» на території східної частині Львівської області. Територія належить до фізико-географічних районів Гологір та Вороняків, що разом із Розточчям та Кременецькими горами (Тернопільська область) формують північно-західний край Подільської височини. На цій території сформувалися унікальні осередки рослинних видів, а також букові лісостани, що ростуть на північно-східній межі ареалу та становлять особливу цінність у загальноєвропейському масштабі. Тут бере початок р. Західний Буг, що має міждержавне значення. На території парку поширено понад 200 видів рослин різного статусу охорони.

Цього ж року засновано НПП «Синьогора», що розташований на території Богородчанського району Івано-Франківської області. Площа парку 10866 га.

Згодом у 2010 році на Івано-Франківщині, у Верховинському районі засновано НПП «Верховинський», з площею 12022,9 га. У свою чергу парк створено з метою забезпечення охорони природи і збереження біорізноманіття та цілісності природних комплексів Чивчинських і Гринявських гір. Територія Парку поділена на чотири природоохоронні науково-дослідні відділення, зокрема Буркутське, Чивчинське, Прикордонне, Перкалабське.

Таблиця 2

Структура та розподіл кількості об'єктів ПФЗ України за категоріями та адміністративними одиницями (на 01.01.2009 р.) [3]

Адміністративні одиниці		Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька
Заповідники природні		-	1	1	-
Заповідники біосферні		1	-	-	-
Національні природні парки		2	3	2	1
Заказники	загальнодерж. значення	18	10	9	10
	місцевого значення	41	55	30	44
Пам'ятки природи	загальнодерж. значення	9	13	2	9
	місцевого значення	330	193	163	173
Ботанічні сади	загальнодерж. значення	1	-	2	1
	місцевого значення	-	-	1	-
Зоологічні парки	загальнодерж. значення	-	-	-	-
	місцевого значення	-	-	1	-
Дендрологічні парки	загальнодерж. значення	-	3	2	-
	місцевого значення	2	3	-	4

продовження табл. 2

Парки-пам'ятники сад.-парк. мист.	загально-держ. значення	1	1	6	-
	місцевого значення	34	7	53	41
Регіональні ландшафтні парки		1	3	3	2
Заповідні урочища		9	206	48	38
Всього	кількість	449	498	323	322
	площа	158240,5	197463,8	113405,2	82403,9

В цей же час засновано НПП «Хотинський» в межах Хотинського, Кельменецького та Сокирянського районів Чернівецької області. Площа – 9446,1 га. До складу парку увійшли десятки об'єктів ПЗФ (повністю чи частково), зокрема ландшафтні заказники місцевого значення «Поливанів яр», «Молодівський яр», «Шебутинський яр», «Галицька стінка», «Бабинська стінка», «Гриняцька стінка»; іхтіологічні заказники «Бернівський острів», «Дарабанське плесо», «Орестівський», «Непоротівський», «Куютинський»; геологічні пам'ятки природи місцевого значення «Стратотип дзвенигородської свити силуру», «Стратотип пригородської свити силуру», «Ділянка пралісу», «Бучок», «Реліктова бучина» поблизу с. Рухотин. На стрімких схилах каньйону в місцях відслонення гіпсів та вапняків досліджено понад 30 печер. В околицях с. Гринячка розташований найвищий (30 м) водоспад (водоскид) всієї Буковини, що бере початок з потужного карстового джерела. До території парку входить теж частина водного плеса Дністерського водосховища в межах адміністративної межі Чернівецької області [2].

Останніми роками процес формування заповідних територій призупинився, що не відповідає вимогам Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи на період до 2020 р.

Відповідно до таблиці 2, в Карпатському регіоні статус загальнодержавних мають 418 об'єктів ПЗФ, з них 2 природні та 1 біосферний заповідники, 8 національних природних парків, 47 заказників, 33 пам'ятки природи, 4 ботанічних сади, 5 дендрологічних парків, 8 парків-пам'ятників садово-паркового мистецтва, 301 об'єкт заповідного урочища.

Структура ПЗФ України включає 11 категорій територій і об'єктів загальнодержавного та місцевого значення. З них за кількістю найбільшу частку мають пам'ятки природи (892 об'єкта), заповідні урочища (301) та заказники (217) загальнодержавного та місцевого значення – разом 89% від кількості всіх існуючих об'єктів.

Отже, ПЗФ відіграє важливу роль у збереженні природних ресурсів, біологічного різноманіття фауни та флори живої та неживої природи у первісному стані. Тому на сучасному етапі розвитку Украї-

ни є нагальна потреба втілити в життя комплекс заходів щодо забезпечення належних умов для розвитку заповідної справи. Згідно із Загальнодержавною програмою розвитку заповідної справи на період до 2020 р. планується збільшити території земель ПЗФ до 10% території України та до 25% в межах Карпатського регіону і водночас закінчити формування на її основі національної екологічної мережі. При цьому потрібно забезпечити розроблення та здійснення наукових досліджень і моніторинг екосистем, а також домогтися раціонального еколого-освітнього та рекреаційного природокористування в межах об'єктів ПЗФ. У найближчій перспективі буде розширена законодавча та наукова база щодо розвитку ПЗФ України.

1. Екологічне право України: [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. Е45 навч. закл.] / за ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. – Харків : Право, 2009. – 328 с.
2. Природно-заповідний фонд України: стан, проблеми, перспективи розвитку / Заповідна справа в Україні. Спецвипуск: Природно-заповідний фонд України. Заповідні скарби України // Рідна природа: наук.-попул. екологічний журнал. – 2008. – вип. 1. – Режим доступу: <https://ridnapriroda.wordpress.com/2008/01/22/природно-заповідний-фонд-україни-ста/>
3. Солодкий В. Д. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду: навч. посібник / В. Д. Солодкий, Р. І. Беспалько, І. І. Казімір. – Чернівці : Книги – XXI, 2013. – 272 с.
4. Використання природних умов і природних ресурсів та їх охорони. Використання і охорона природних умов і природних ресурсів. Природно-заповідний фонд України / Фізична географія України 8 клас. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/textbook/geography/8klas/48.html>
5. Сех І. Рекомендації Комітетських слухань на тему «Природно-заповідний фонд: проблеми та шляхи їх вирішення»: схвалено Рішенням Комітету № 22/1 від 10 квітні 2014 року / І. Сех. – 2014. – Режим доступу: http://komekolog.rada.gov.ua/komekolog/control/uk/publish/article?art_id=52940&cat_id=48830

Рецензент: д.с.-г.н, професор Мошинський В. С. (НУВГП)

Bespalko R. I., Candidate of Biological Sciences, Associate Professor, Yarova Y. O., Applicant (Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Institute of Biology, Chemistry and Bioresources)

CONDITION OF NATURAL PROTECTED FUND IN THE CARPATHIAN REGION

In article we highlighted present condition of natural protected fund (NPF) in the Carpathian region and dynamics of growth of protected areas to European standards. We calculated indicator of reservations in the research area. Thus, indicator of reservations within the Carpathian region corresponds to national standards of European

countries. According to the National Program of progress prohibited fund for the period of 2020, these figures will increase. Also we discussed the structure and distribution of objects of the NPF in the Carpathian region by categories and administrative units. We analysed the national natural parks (the NNP), which was founded in the period of 2009-2010 in the Carpathian region.

***Keywords:* nature protected fund (NPF), Carpathian region, indicator of reservation, reserve, national natural park (NNP).**

Беспалько Р. И., к.б.н., доцент, Ярова Ю. О., соискатель
(Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича,
Институт биологии, химии и биоресурсов, г. Черновцы)

СОСТОЯНИЕ ПРИРОДНО-ЗАПОВЕДНОГО ФОНДА В КАРПАТСКОМ РЕГИОНЕ

В статье освещены нынешнее состояние природно-заповедного фонда (далее ПЗФ) в Карпатском регионе и динамика роста площади объектов ПЗФ к европейским стандартам. Мы рассчитали показатель заповедности на исследуемой территории. Исходя из этого, пришли к выводу, что показатель заповедности в пределах Карпатского региона отвечает государственным нормам европейских стран. Согласно Общегосударственной программы развития заповедного дела на период до 2020 года эти показатели будут расти. Кроме того, нами рассмотрена структура и распределение объектов ПЗФ Карпатского региона по категориям и административными единицами. Мы проанализировали национальные природные парки (далее НПП), которые были основаны в период 2009-2010 гг. в Карпатском регионе.

***Ключевые слова:* природно-заповедный фонд (ПЗФ), Карпатский регион, заповедное дело, показатель заповедности, заповедники, национальные природные парки (НПП).**
